

Büyük Eğitimciler

Editör: Ali Fuat ARICI

 PEGEMKÜLTÜR

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI

BÜYÜK EĞİTİMCİLER

ISBN 978-625-7052-82-5
DOI 10.14527/9786257052825

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Haziran 2020, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Mümtaz Turhan, her türlü meselenin çözümünde eğitimin merkezi konumda görülmesi gerektiğini savunarak toplumun bilim fikrine sahip olması, ilim adamı yetiştirme ve ondan istifade etme anlayışının bunu desteklemesi gerektiğini düşünür. Nurettin Topçu ise birçok yönü bulunan eğitimin en önemli unsurunun öğretmen olduğunu belirterek bu bahiste “Maarifi yapan da yıkan da muallimdir,” ifadesini kullanır.

Bir hocamızın bizimle paylaştığı konuyla ilgili bir hatırasına burada yer vermek istiyorum: “Batı’daki gelişmiş ülkelerden birinde öğretmen alımı mülakatına şahit oldum. Sınav komitesinin adaylara yönelttiği soruların başında ‘Sizin iyi bir öğretmeniniz oldu mu? Olduysa onun bu özellikleri ne idi?’ şeklinde bir soru sordular. Mülakatın bitiminde onlara bu çok mu önemli diye sorduğumda ‘İyi öğretmeni tanımayan, iyi öğretmen olamaz,’ demişlerdi.”

Gençlerin, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının hayatlarına ve uygulamalarına bakıp örnek alabileceği birer başarı hikâyesi yazılmasının amaçlandığı bu çalışma mezkûr görüşten hareketle ortaya çıkmıştır. Yazarlarımız mümkün mertebe metinlerin edebi değere sahip olması, eğlenceli, etkileyici, sürükleyici ve akıcı bir üsluba sahip olmasına özen göstermişlerdir. Yine eserde yer verilen öğretmenlerin / eğitimcilerin hayat hikâyeleri, azim ve kararlılıkları, eserleri, görüşleri, ilkeleri, yöntemleri ve onlarla ilgili hatıralara yer verilmesine gayret edilmiştir.

Batı’da romandan sonra en çok okunan türlerden biri olan biyografilerin Türkiye’de de hak ettiği yeri almasının lüzumu ortadadır. Yahya Kemal’in “Kökü mazide olan atiyim.” düsturundan hareketle, tarihin büyük şahsiyetlerinden istifade etmeden, onların tecrübe ve birikimlerini bilmeden geleceği doğru bir şekilde inşa etmemiz mümkün gözükmemektedir. Çünkü biyografiler genellikle kişilerin başarılarına, karşılaştıkları zorluklara, bunların üstesinden gelmedeki azim ve kararlılıklarına odaklanmakta, bunları okuyanlar da kendi yaşamlarında onlardan yararlanabilmekte ve karşılaştıkları muhtemel problemleri çözebilmektedirler.

Elinizdeki kitap 16 farklı üniversiteden 30 farklı akademisyen tarafından kaleme alınmış 33 biyografiden oluşmaktadır. Elbette âlem nice büyük eğitimci ve öğretmen görmüştür ve görmeye de devam edecektir. Dünyanın hatta Türkiye’nin eğitim kahramanlarını yazmak için ciltler dolusu kitaplar

yazılmalıdır. Bu çalışmanın hacmi ancak mezkûr sayıda kişiye yer verebileceği için bu kadar sayıda karar kılınmıştır.

Karar kılınma işi tesadüf veya rastgele değildir ve olmamalıdır. İsimlerin belirlenmesinde Türk eğitim tarihi uzmanlarının görüşlerine başvurulduğu bilinmelidir. Burada dikkat edilen temel ölçütlerden biri farklı alanları temsil eden kişilerin yer alması diğeri eğitim kurumlarının kurucularının veya o kurumun önemli şahsiyetlerinin olması ya da eğitim konusunda önemli eser ortaya koyan kişilerin bulunmasıdır. Söz gelimi Sokrates, Aristoteles, Farabi, İbn Sina ve Gazali gibi isimler Batı'da ve Doğu'da eğitim düşüncesinin kurucu ve en kadim isimlerindedir. Hoca Ahmet Yesevi ile Gaspıralı İsmail Bey Türk dünyasında eğitim konusunda büyük işlere imza atmıştır. Şeyh Edebalı, Akşemseddin ve Kınalızade Ali, Türk tarihinin en mühim şahsiyetlerinin yetişmesi ve büyük başarılar elde etmelerinde önemli katkılar sağlamıştır. Erasmus, Ahmet Cevdet Paşa, Selim Sabit Efendi, Babanzade Ahmet Naim, Emrullah Efendi, Ziya Gökalp, Hasan Ali Yücel, Mustafa Satı Bey, Mümtaz Turhan, Nurettin Topçu ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu yaşadığı dönemlerdeki öncü fikirleriyle eğitimde yenilikler ortaya koymayı başarmışlardır. Saussure, Muallim Cevdet, Mahir İz, Ziyeddin Fahri Fındıkoğlu, Nihad Sami Banarlı, Malik Aksel, Halide Nusret Zorlutuna, Seyit Ahmet Arvası, Cahit Arf ve Orhan Okay farklı alanlarda model eğitimci / öğretmen şahsiyetlerinin yanı sıra eserleriyle de fark ortaya koyabilmişlerdir. İsmail Hakkı Tonguç ve M. Celalettin Ökten ise belli eğitim kurumlarının kurucu kişileri olarak temayüz etmişlerdir.

“Büyük Eğitimciler”in biyografileri, başta gençliğimizin kendilerine rol model bulma ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sunabileceği düşünülmektedir. Ayrıca mevcut ve müstakbel öğretmenlerimizin azim ve kararlılıkları ile motivasyonlarına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Daha da önemlisi bu çalışmayla eserde yer alan “büyük eğitimciler”in aziz hatıralarına vefa borcumuzu bir nebze de olsa ödemiş olmayı arzu ederiz.

Büyük Eğitimciler kitabının ortaya çıkmasında en büyük pay sahibi Pegem Akademi Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Servet Sarıkaya'dır. Onun bize editörlük teklifiyle serüven başladı. Kendisine teşekkür ederiz.

Faydalı olması dileğiyle...

Prof. Dr. Ali Fuat Arıcı
ORCID No: 0000-0003-0980-0824
Haziran 2020, İstanbul

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Ali Fuat ARICI

Felsefeyi Hayata Geçiren Adam: Sokrates

Prof. Dr. Baykal BİÇER - Dumlupınar Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1494-6975

Muallim-i Evvel: Aristoteles

Doç. Dr. Zafer YILMAZ - Atatürk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0203-8355

Muallim-i Sani: Farabi

Doç. Dr. Kazım YILDIRIM - Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4281-6449

Muallim-i Salis: İbn Sina

Dr. Öğr. Üyesi Ceren UTKUGÜN - Afyon Kocatepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5911-9175

Kalpten Şahsiyete Giden Yol: Gazâli

Prof. Dr. H. Mahmut ÇAMDİBİ - Marmara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4713-5725

PİR-i TÜRKİSTAN: Hoca Ahmed Yesevî

Doç. Dr. Neslihan KARAKUŞ - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7808-1099

Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Sufi Bir Halk Eğitimcisi:

Şeyh Edebalı

Prof. Dr. Ahmet KÖÇ - Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8819-8095

Tarihin Kilometre Taşlarından Bir Âlim: Akşemseddin

Dr. Öğr. Üyesi Sibel YAZICI - Afyon Kocatepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1238-0720

Bir Ahlak Eğitimcisi Olarak Kınalızâde Ali Efendi

Prof. Dr. Selim Hilmi ÖZKAN - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6381-8553

Özgür Bir Hümanist: Desiderius Erasmus

Gökhan GÜNEŞ - MEB

ORCID No: 0000-0001-5600-5511

Türk İlim ve Siyasetinin Parlak Siması: Ahmed Cevdet Paşa

Doç. Dr. M. Eyyüp SALLABAŞ - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4346-4385

Modern Dilbilimin Doğuşu: Ferdinand de Saussure

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Mesud MERAL - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4215-7378

Yenilikçi Eğitimin Mimarı: Selim Sabit Efendi

Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2441-5932

Öğr. Gör. Selçuk DAĞDELEN - Aksaray Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6898-5596

Dürüst ve Haluk Bir İlim Adamı: Babanzade Ahmet Naim

Prof. Dr. Ali İhsan ÖBEK - Trakya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2328-9989

Türk Birliğine Adanan Bir Ömür: Gaspıralı İsmail Bey

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0980-0824

Mülkiye'den Maarif'e Seçkin Bir Mütefekkir: Emrullah Efendi

Doç. Dr. Kemal BAKIR - Erzurum Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9335-6422

Milli Kültür ve Eğitimin Gür Sesi: Ziya Gökalp

Prof. Dr. Baykal BİÇER - Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1494-6975

Muallim ve Mürebbi Olarak Mehmet Cevdet

Dr. Öğr. Üyesi Cevdet ŞANLI - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4287-1296

Köy Enstitülerinin Fikir Babası: İsmail Hakkı Tonguç

Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ AKBABA - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4749-7021

Eğitim Düşünürü: Hasan Âli Yücel

Prof. Dr. H. Haluk ERDEM - Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4332-2651

Maarife Adanmış Bir Ömür: Mahmud Celeleddin Ökten

Doç. Dr. Celile Eren ÖKTEN - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5541-648X

Mustafa Satı Bey [Sâti El-Husri]

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5541-648X

Adıyla Müsemma Bir Aydın: Mümtaz Turhan

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1706-9920

Türkçenin Sırrına Vakıf Bir Edebiyat Öğretmeni:**Nihad Sami Banarlı**

Prof. Dr. Suat UNGAN - Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4020-6655

Yedi Tepeli Şehrin Beyefendisi: Mahir İz

Doç. Dr. Talat AYTAN - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9778-8970

Erzurum'dan Anadolu'ya Evrensel Bir Şahsiyet:**Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu**

Doç. Dr. Kemal BAKIR - Erzurum Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9335-6422

Millet Mektebinin Büyük Muallim ve Mütefekkiri: Nurettin Topçu

Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9965-5191

Filozof Bir Terbiyecisi: İsmail Hakkı Baltacıoğlu

Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU - Atatürk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8522-258X

Caner SUNAY - MEB

ORCID No: 0000-0002-8543-9850

Millî Kültürün Derinliğinde Bir Eğitimci: Malik Aksel

Öğr. Gör. Mehmet SAYDAM - İstanbul Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8972-486X

Kadın Yazarların ve Öğretmenlerin Annesi: Halide Nusret Zorlutuna

Rana Senanur DOĞAN - FSM Vakıf Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7298-7284

Ülkü Yolunda Bir Öğretmen: Seyit Ahmet Arvasi

Dr. Öğr. Gör. Yusuf GÜNAYDIN - Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0638-5621

Bir Matematik Dehası: Cahit Arf

Doç. Dr. Adem Cengiz ÇEVİKEL - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7359-3156

Nadide Bir Şahsiyet ve Güzide Bir Bilim İnsanı: M. Orhan Okay

Doç. Dr. Abdullah ARSLAN - Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1289-3662

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Felsefeyi Hayata Geçiren Adam: Sokrates.....	1
Muallim-i Evvel: Aristoteles.....	13
Muallim-i Sani: Farabi	25
Muallim-i Salis: İbn Sina	37
Kalpten Şahsiyete Giden Yol: Gazâlî	49
Pir-i Türkistan: Hoca Ahmed Yesevî.....	59
Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Sufi Bir Halk Eğitimsi: Şeyh Edebali	71
Tarihin Kilometre Taşlarından Bir Âlim: Akşemseddin	81
Bir Ahlak Eğitimsi Olarak Kınalizâde Ali Efendi.....	93
Özgür Bir Hümanist: Desiderius Erasmus.....	103
Türk İlim ve Siyasetinin Parlak Siması: Ahmed Cevdet Paşa.....	113
Modern Dilbilimin Doğuşu: Ferdinand de Saussure.....	125
Yenilikçi Eğitimin Mimarı: Selim Sabit Efendi.....	135
Dürüst ve Haluk Bir İlim Adamı: Babanzade Ahmet Naim.....	147

Türk Birliğine Adanan Bir Ömür: Gaspıralı İsmail Bey.....	159
Mülkiye'den Maarif'e Seçkin Bir Mütefekkir: Emrullah Efendi	171
Milli Kültür ve Eğitimin Gür Sesi: Ziya Gökalp.....	183
Muallim ve Mürebbi Olarak Mehmet Cevdet	195
Köy Enstitülerinin Fikir Babası: İsmail Hakkı Tonguç.....	205
Eğitim Düşünürü: Hasan Âli Yücel.....	215
Maarife Adanmış Bir Ömür: Mahmud Celaleddin Ökten.....	227
Mustafa Satı Bey [Sâtî El-Husri].....	239
Adıyla Müsemma Bir Aydın: Mümtaz Turhan.....	251
Türkçenin Sırrına Vakıf Bir Edebiyat Öğretmeni: Nihad Sami Banarlı	263
Yedi Tepeli Şehrin Beyefendisi: Mahir İz	273
Erzurum'dan Anadolu'ya Evrensel Bir Şahsiyet: Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu	285
Millet Mektebinin Büyük Muallim ve Mütefekkiri: Nurettin Topçu ...	297
Filozof Bir Terbiyeci: İsmail Hakkı Baltacıoğlu.....	307
Millî Kültürün Derinliğinde Bir Eğitimci: Malik Aksel	317

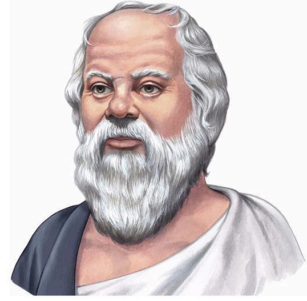
Kadın Yazarların ve Öğretmenlerin Annesi: Halide Nusret Zorlutuna	327
Ülkü Yolunda Bir Öğretmen: Seyit Ahmet Arvası.....	339
Bir Matematik Dehası: Cahit Arf	351
Nadide Bir Şahsiyet ve Güzide Bir Bilim Adamı: M. Orhan Okay.....	361

FELSEFEYİ HAYATA GEÇİREN ADAM: SOKRATES

Baykal BİÇER¹

Sokrates, felsefe tarihi açısından zor bir konudur. Hakkında çok az kesin bilgi olan birçok kişi vardır ve yine hakkında kesin pek çok bilgi olan birçok kişi vardır; ama Sokrates'te belirsizlik, çok mu yoksa az mı bildiğimizle ilgilidir. Sokrates'in yaşamının ilk yarısıyla ilgili neredeyse hiç bilgi bulunmamaktadır. Öte yandan bütün zamanını tartışmalarla geçiren, gençlere felsefe öğreten, ama Sofistler gibi bunu para karşılığı yapmayan orta halli bir Atina yurttaşı olduğu, yargılandığı ve MÖ 399 yılında ölümüne mahkûm edildiği kesindir.² Yine çeşitli kaynaklardan hareketle, Sokrates'in MÖ 469 yılında Atina'nın hemen güneyindeki bir kasabada doğduğu bilinmektedir. Babası Sophoniskos bir taş ustası, annesi Phainarete ise bir ebedir. Önce babasının yanında çalışmaya başlamış, bir yandan da zamanının çeşitli bilgilerini öğrenme çabası içinde olmuştur. Bu arada Sokrates, Sofistleri yakından tanıma olanağı bulmuş ve Sofistlerin derslerinin çok tehlikeli bir iş olduğu kanaatine varmış, bundan sonra bütün hayatı boyunca Sofistlerle savaşmıştır.³

Özellikle hayatının ilk dönemi hakkında pek fazla bilgi bulunmayan Sokrates, antik kaynaklarda huysuz bir kadın olarak anlatılan Ksantippe ile evliydi. Onun bu evlilikten üç erkek çocuğu vardı.⁴ Sokrates'in fiziksel açıdan çok çirkin olduğu konusunda herkes hemfikir; öğrencisi Ksenophon onun orta yaşlardaki dış görünüşünü şu sözlerle betimler: "...geniş burun delikleri, dışarı fırlamış gözleri ve koca göbeği olan kalkık burunlu biri..."⁵ Sokrates gündelik yaşamında her zaman yırtık pırtık eski giysiler giyer ve her yere çıplak

ayakla giderdi. Sıcağa ve soğuğa, açlığa ve susuzluğa aldırması herkesi şaşırtırdı.⁶ Görünüşü ve kılık kıyafeti ile son derece itici ve sevimsiz görünen bu adam, konuşmalarıyla özellikle gençler arasında büyüleyici bir etki bırakır, onunla felsefe tartışmak için peşinden koşarlardı. Gerçekte Sokrates bu haliyle sözlü öğretimle aktarılacak bir mesajı aktarmak istiyordu. Bu mesaj; insanın bir ruh ve bedenden oluşan bileşik bir varlık olduğu, bunlardan gerçekten var olanın ruh olduğu, beden ise ancak ruhun hizmetinde olup tinsel değerlerin hayata geçirilmesinde sadece bir araç görevi gördüğü sürece bir değer taşıdığıydı. Bu açıdan değerlendirildiğinde *Ruhu Yunan dünyasında keşfeden filozof Sokrates*'ti.⁷

Sokrates yaşamı boyunca hiç seyahat etmemiş, Atina kırılarına çıkışı bile çoğunlukla rastlantı sonucu ve onun alışkanlıklarına aykırı nadir davranışlarından olmuştur. Ona göre her şey insandan ibarettir. Tüm yaşamını kendisini ve insanları incelemekle geçirdiği için dış âleme karşı da fazla ilgi duymamıştır. Bununla birlikte Sokrates, kendisini ve yurttaşlarını ciddi olarak incelemeyi, ahlaki açıdan olgunlaşmak için durmadan çalışmayı hayatının ödevi olarak görmüştür. Yaşadığı dönemde Atina, her açıdan alçalmış, halk her çeşit ahlaki bağları kırmış, bir çeşit tinsel anarşi içinde yaşarken o, hayatını peygamber ve havarilerinde görülebilecek güçlü bir iman ve feragatle geçirmiştir.⁸ Hatta daha sağlığında iken efsane perdesine bürünmüş olan bir şahsiyettir.⁹

Sokrates, şüphesiz felsefe tarihinin dönüm noktalarından biri olarak değerlendirilir. Öyle ki literatürde felsefe tarihi "Sokrates Öncesi" ve "Sokrates Sonrası" olmak üzere ikiye ayrılır. Kendinden önceki filozoflardan farklı olarak insan problemini felsefenin merkezine yerleştirmiş ve kendinden sonra gelen birçok filozofu da etkilemiştir.¹⁰ Ölümünden sonra, onun düşüncelerine bağlanan birçok felsefe okulu ortaya çıkmasına rağmen, Sokrates'in kendisi hiçbir okul kurmamış, hiçbir şey yazmamıştır. Günümüzde Sokrates'e atfedilen fikirlerin kaynağında hem onu eleştirenlerin hem de öğrencilerinin ve hayranlarının onun hakkında yazmış oldukları vardır.¹¹

Düşünce tarihinin üzerinde en çok konuşulan, en ünlü filozoflarından olmasına rağmen Sokrates'in kendisine ait bir eserinin olmamasının ilk nedeni; onun yazılı sözün insan zihnini tembelleştirdiğine ve dolayısıyla değerli olmadığına inanmasıydı. İkinci nedeni ise aykırı görünüşü, alışılmadık karakteri ve farklı yaşam tarzına ek olarak, söylemlerinin yeniliğini ve önemini vurgulamak için geleneksel iletişim araçlarından vazgeçmeyi tercih etmesiydi. Söz konusu bu nedenlerden dolayı fikirlerini yazıya dökmekten kaçınan Sokrates, ahlaki eylemle, ahlaki erdemle ve insan yaşamının amacıyla ilgili bilginin öylece uçup gitmesine izin verilemeyecek kadar değerli olduğuna; kâğıttan, yazıdan öğrenmektense kendi başına araştırıp kendine mâl etmesi gerektiğine inanmış ve kendi fikirlerinin anlaşıldığı şekliyle başkaları tarafından yazılmasına da izin vermiştir.¹² Buradan hareketle düşüncelerinin ne olduğunun kesin bir şekilde tespit edilemeyeşi, felsefe tarihinde "Sokrates problemi" olarak karşımıza çıkmaktadır. Sokrates'in yaşamına ve fikirlerine dair bütün bilinenler öğrencileri Ksenophon ve Platon'un, onun hakkında yazmış oldukları bol miktardaki yazılardan oluşmaktadır. Ancak Sokrates'in her iki öğrencisi onunla ilgili farklı portreler çizmiş, Sokrates'in düşüncelerini yorumlamada ihtilafa düşmüş; her biri üstadı kendi bakış açısından yorumlamış ve kendi anlayışına göre tasvir etmiştir. Çeşitli kaynaklar Sokrates'in şahsiyeti, düşünce ve görüşleri hakkında en önemli bilgiyi Platon'un diyaloglarının verdiğini; ancak Platon'un da, çoğunlukla, Sokrates'in ağzından kendi görüşlerini aktardığını belirtmektedir.¹³

Öğrencilerinden Ksenophon, Sokrates'i bir metafizikçi olmaktan ziyade reform isteyen bir ahlakçı; diğer öğrencisi Platon ise, Herakleitos'un, Parmenides'in ve Anaksagoras'ın rakibi, aynı zamanda ince ve derin bir filozof olarak gösterir. Bu zıtlık en makul olarak Ksenophon'un hocasından iyi anladığı tarafı göstermesi, ufku hocasınınkini aşan Platon'un ise onun doktrininin metafizik önemini büyütmesi ve onun adını bizzat kendi fikirleri için bir maske gibi kullanması şeklinde ifade edilmektedir.¹⁴ Bununla birlikte gerek